

ИЗБОРНА ПРОГРАМА

ВЛЕН

ПЛАН 2030

ЗАОКРУЖИ ГО БРОЈОТ КОЈ ВРЕДИ

6

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
ПЛАН 2030

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

I. ДРЖАВАТА

I. ДРЖАВАТА

1

УСТАВОТ

- Политичките субјекти на коалицијата ВЛЕН го почитуваат правото и уставноста во Северна Македонија. Сепак, убедени сме дека уставот кој е во сила е дефицитарен, ограничен и во многу делови не ги претставува денешните политички, социјални и етнички реалности во земјата. Затоа, стана неопходно неговата промена и дополнување.
- Ние ќе изградиме консензус за еден нов устав, подемократски и по модерен, кој ќе ја рedefинира земјата како еднаква држава на двете мнозински заедници, но со гарантирани целосни права и на малцинските заедници, Турците, Власите, Србите, Ромите, Бошњациите, Бугарите, Хрватите, Црногорците, Словенците, Евреите и Египќаните, според најдобрите практики на Европската унија. Новиот устав, исто така, ќе ја отвори вратата за конечна интеграција во Европската унија на Северна Македонија.

2 НАЦИОНАЛНА ЕДНАКВОСТ И ОХРИДСКИОТ ДОГОВОР

- Нашата цел за која не се преговара, не само како партија и како коалиција, туку како албанска заедница, е целосна уставна, правна и практична еднаквост.

- Албанците, како што го потврдија и пописите на населението, се второ мнозинство во Македонија, а не малцинство .

- Албанскиот јазик, со своето писмо и азбука, треба и ќе биде државен јазик низ цела Северна Македонија , целосно еднаков со македонскиот јазик. Администрацијата треба да биде опремена насекаде со преведувачи од албански јазик, и тоа ќе биде санкционирано во законот за јазиците. Владата на ВЛЕН ќе го зајакне инспекторатот за спроведување на законот за јазиците и ќе воспостави казнени механизми за институциите кои не го почитуваат албанскиот јазик .

Овие прашања не се нови барања, но требаше да бидат решени одамна. Охридскиот рамковен договор, кој беше постигнат во 2001 година, беше компромис каде што претставниците на албанската заедница попуштија заради барањата од меѓународните партнери и заради нашата волја за мир. Точките од овој договор имаа четири години рок за да се исполнет. За жал, и како резултат на лошото владеење, 22 години подоцна тие точки сè уште не се исполнети.

- Законот за празниците мора да ја одразува еднаквоста. Целосно ќе бидат признаени и албанските национални празници.

- Употребата на албанската национална химна, грб и знаме во училиштата и институциите ќе ужива еднакво законско право со она на Македонците.

Ниту едно од овие еднакви права не е закана за Северна Македонија, туку едноставно создавање на услови за соработка и нормален соживот.

3 ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА

Децентрализацијата е задолжителна. Тоа го отвора патот за модернизација, развој и мирен соживот. Децентрализацијата е европска вредност, а истовремено беше и еден од главните столбови на Охридскиот рамковен договор. Од истите причини, имплементација била недоволна и Северна Македонија продолжува да биде меѓу најцентрализираните држави на континентот. Развојниот и економскиот јаз помеѓу привилегираните региони од претходните влади и регионите со албанско мнозинство е значително зголемен, особено како резултат на недостатокот на фискална децентрализација.

ВЛЕН ќе ја унапреди европската практика на општинска децентрализација: повеќе буџет и поголема моќ во одлучувањето за нашите општини - повеќе развој и поголема еднаквост за нашите граѓани. Нашите модели може да бидат развиени земји како Германија и Белгија. Општината, со управа на ВЛЕН, ќе биде главното државно ниво, во однос на инвестициите, администрацијата, граѓанскиот ред и јавните услуги.

4 ИЗБОРНА ТЕРИТОРИЈАЛНА РЕФОРМА

Северна Македонија треба да се подели на осум изборни единици, во согласност и со планските региони.

Сегашната поделба на шест единици предизвикува нееднаквост во гласовите, постојано предизвикувајќи недоволна застапеност на Албанците и не ги почитува ниту постојните плански региони, ниту провинциите и традиционалните и историски заедници.

5 ЗАКОН ЗА ПРАВИЧНА И СООДВЕТНА ЗАСТАПЕНОСТ

- Албанците повеќе нема да бидат само процент во јавните институции . Но, и покрај тоа тие не треба да бидат помалку од 31,51% во секоја институција, според резултатите од пописот на населението во 2021 година и актуелната методологија во Балансер механизмот што произлегува од Охридскиот рамковен договор. Ова се однесува како на општо ниво во структурата на секоја институција, така и на раководните позиции.
- ВЛЕН во владата ќе донесе зголемување на хоризонталната и вертикалната застапеност , во институционалната хиерархија, со зголемено внимание за некои важни институции, каде учеството на Албанците до денес е речиси непостоечко, ниту на општо ниво или на раководните позиции.
- Ќе му ставиме крај на оваа појава, преку Законот за правична и соодветна застапеност, кој ќе вклучува санкции за институциите кои не го почитуваат уставниот принцип, но и ќе ги елиминираме сите исклучоци, пречки и правни недоследности кои спречуваат правична и соодветна застапеност на Албанците

6 ПОЧИТУВАЊЕ НА МЕРИТОКРАТИЈАТА

На сите нивоа, Албанците и други граѓани ќе бидат вработени врз основа на заслугите, врз основа на образовна, стручна подготовка и работно искуство, а не според партиските книшки.

7

ГАРАНЦИЈА НА ГРАЃАНСКИТЕ ПРАВА, НЕ НА НИВНАТА ПАСИВНОСТ

ВЛЕН ќе се ангажира за да се стави крај на проблемите предизвикани од т.н. „пасивизација“ на адресите, што всушност е пасивизација на правата што уставот им ги дава на сите граѓани како државјани, без оглед колку долго, во кое место живеат, или се бездомници.

До денес, инактивацијата се случуваше автоматски, но реактивацијата во повеќето случаи беше многу мачна и тешка. Со владата ВЛЕН, постапките за реактивација ќе бидат исти како оние за инактивација, т.е. толку едноставни и автоматски.

8

ПОПИС НА НАСЕЛЕНИЕТО: ДА ГИ БРОИМЕ, КАКО НЕ БРОЈАТ

ВЛЕН ќе се ангажира за еднакво учество на Албанците во процесот на попис на населението .

Како што македонските пописници се испраќаат во регионите со албанско мнозинство за да бидат дел од пописот на населението, така и Албанците ќе одат во регионите со македонско мнозинство за да бидат дел од пописот на населението. Ако едната страна ја брои другата, треба да се случи и обратното.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

II. ОПШТИНИ ГЛАВНИ ДРЖАВНИ ЕДИНИЦИ

 ALEANCA PËR SHQIPTARËT

 ALTERNATIVA

 LËVIZJA
BESA

 LËVIZJA
DEMOKRATIK

1 ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ОПШТИНИТЕ

ВЛЕН во владеењето гарантира за европските практики на децентрализација: поголема фискална автономија и поголема власт за донесување одлуки и надлежности во нашите општини. Ова значи, поголем развој и поголема еднаквост за нашите граѓани. Северна Македонија денес е меѓу најцентрализираните држави на континентот, што ја зголеми нееднаквоста во регионалниот развој, особено таму каде што живеат Албанците. Потребен е соодветен модел на децентрализација, кој овозможува ефикасна и ефикасна локална самоуправа, која ги задоволува потребите на граѓаните и ја прекинува политиката на уценување и условување на општините од централно ниво преку систем на донации и инвестиции од горе надолу. Нашата главна цел е да ги удвоиме приходите на општините од општите јавни приходи, овозможувајќи одржлива фискална автономија за локалната самоуправа, како и инвестиции и развој за самите граѓани.

2

ЕДНАКОВ РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ

Коалицијата ВЛЕН гарантира значително зголемување на капиталните инвестиции во најмалку развиените региони, а особено таму каде што воопшто немало такви инвестиции. Ке се ангажираме да ги трансформираме сегашните плански региони во Напредни административни центри, каде рефлексивната и протеганоста на сите нивоа на извршната власт (министерства, јавни претпријатија, агенции, дирекции, акционерски друштва) и судство (судови и апелациони судови) ќе се вршат според моделот на регионите, а не како сегашниот модел кој предизвикува конфузија и дисбаланс.

За да има еднаквост, мора да има компензација. Во оние региони каде што во минатото се инвестирало помалку, сега треба да се инвестира повеќе. Еднаквоста во развојот на регионите е општо добро, таа ги интересира сите, бидејќи носи зголемување на социјалната кохезија, ја зголемува соработката, го ослободува економскиот потенцијал и го зајакнува соживотот и благосостојбата во Северна Македонија.

И покрај зголемувањето на централните инвестиции за рамномерен регионален развој во последниве години, постигнувањето на целта од 1% од БДП останува многу далеку, бидејќи законската обврска не се спроведува: само 7,4 милиони евра во буџетот за 2021 година, и околу 7,8 милиони евра во буџетот за 2022 година, или приближно 0,05% од БДП. Ние ќе го разгледаме и имплементираме законот кој предвидува дека 1% од БДП е наменет за рамномерен регионален развој.

Специфични програми ќе бидат спроведени за помалку развиените плански региони од страна на Фондот за иновации и технолошки развој и ќе се зголемат надлежностите на општините во управувањето со природните ресурси, како што се водата, шумите и рударството.

3

ТЕРИТОРИЈАЛНА РЕФОРМА НА ОПШТИНИТЕ

ВЛЕН ЈА поддржува една територијална административна реформа за општините на Северна Македонија, како одраз на принципите на локално управување во Европската унија.

Реорганизацијата на општините треба да се заснова на функционалноста. Разликата помеѓу општините, земајќи ја предвид демографијата, територијата, економијата и инфраструктурата, не треба да биде поголема од 20%.

Се залагаме за намалување на бројот на општините, и за зголемување на нивните надлежности. Ова ќе ја зголеми ефикасноста во давањето на услугите, но и доброто користење на буџетот.

4

МЕЃУОПШТИНСКА ИНТЕНЗИВНА СОРАБОТКА

Во општини ќе ги зголемиме капацитетите за меѓуопштинска соработка, што ќе донесе нови развојни можности. За големи проекти од инфраструктурен карактер или еколошки, здравствени и образовни услуги, општините ќе можат да креираат заеднички буџети.

По сопствена иницијатива, нашите општини ќе формираат заеднички експертски тимови кои ќе аплицираат во фондовите на Европската унија, за поддршка на економскиот, технолошкиот и инфраструктурниот развој.

ВЛЕН во централната власт ќе биде континуирано политичкиот глас на локалната власт .

5

УЧЕСТВО ВО РАСПРЕДЕЛБАТА НА ВЛАДИНИТЕ ПРОЕКТИ

Општината треба да биде таа која ќе одредува во кои проекти и каде одат државните инвестиции на локално ниво, а не централната власт.

Општините најдобро знаат кои се приоритетите и потребите на развојната, социјалната или еколошката природа. Тие се поблиски со даночниот обврзник, односно со граѓанинот и тие ќе бидат носители на одлуките. Општините треба да имаат определен буџет за инфраструктурни капитални инвестиции врз основа на бројот на населението.

6

ФОРМИРАЊЕ НА МЕЃУОПШТИНСКИ ТИМОВИ ЗА ИНВЕСТИЦИИ

Владата, во соработка со општините, ќе создадат постојан тим од експерти кои ќе ги истражуваат можностите и ќе аплицираат кај меѓународните партнери, развојните банки или кај земјите донатори, за да донесат инвестиции во општините со албанско мнозинство во Македонија.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

III. МАКРОЕКОНОМИЈА: ЗА ГРАЃАНИНОТ

III. МАКРОЕКОНОМИЈА: ЗА ГРАЃАНИНОТ

1

ДРЖАВНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО РАЦЕТЕ НА ГРАЃАНИТЕ

Владата ќе им додели на граѓаните 49% од акциите на јавните претпријатија, задржувајќи за себе 51% од акциите кои ќе можат да се управуваат преку концесионерски модели или ЈПП. Вкупната вредност на претпријатијата е близу 20 милијарди евра, што значи дека на секој граѓанин ќе му поделиме акции во износ од 10.000 евра. Воведувањето на приватениот капитал во државните претпријатија ќе донесе модернизација на секое претпријатие, додека распределбата на акциите кај граѓаните ќе донесе економска динамика и зголемена благосостојба на секое семејство.

2

ОСНОВАЊЕ НА АЛБАНСКА БАНКА

Во рамките на својот мандат, ВЛЕН ќе се ангажира да создаде услови за основање на банки со доминантен албански капитал. Целта на Албанската банка е да се намали сегашната дискриминација на Албанците во однос на финансиите, пристапот до кредити, учеството на финансиските пазари итн. Затоа, фокусот на оваа Банка ќе биде финансирањето на албанските бизниси во Северна Македонија. Но, во соработка со владата и општините, Албанската банка ќе може да стане дел од форматот на ЈПП дури и во големите развојни проекти.

3

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА АЛБАНСКИТЕ СЛОБОДНИ ЕКОНОМСКИ ЗОНИ

Целта на владата на ВЛЕН е еднаков развој на економските зони, како во однос на инвестициската ориентација, така и во однос на државната финансиска поддршка за изградба на инфраструктурата, како и во распределбата на инвеститорите.

Странските директни инвестиции ќе бидат подеднакво распределени во сите плански региони со цел еднаков економски раст и развој.

Посебен статус ќе и дадеме на областа Визбегово, преку централизација на урбанистичките и инфраструктурните надлежности во една државна институција. Ќе се забрза изградбата на канализационата и водоводната мрежа, ќе се регулира и модернизира патната инфраструктура и на тоа подрачје ќе се воспостави линија за јавен превоз.

Дополнително, ќе се изврши правно, инфраструктурно и инвестициско изедначување на Слободните економски зони Визбегово, Струга, Кичево, Тетово и Липково со другите економски зони, преку инвестиции во патната, електричната, канализационата и водоводна инфраструктура.

Една од постојните зони ќе биде редизајнирана како Слободна економска зона за дијаспората, целосно посветена на бизнисите на албанската дијаспора: Придонесите за три години во Албанската слободна економска зона ќе ги плаќа државата; Инвеститорите од дијаспората ќе профитираат од сите поволности што ги имаат странските инвеститори.

Една од постојните зони ќе биде редизајнирана како Младинска слободна економска зона, која ќе биде посветена на младинските бизниси: Оваа зона ќе има предности главно во старт-уп и технолошкиот сектор.

4

ЕНЕРГЕТСКА ДЕМОКРАТИЗАЦИЈА

Ќе ги зголемиме владините субвенции за да поттикнеме заштеда на енергија и добрите еколошки практики, како што се поставување на фотоволтаични панели, резервоари за собирање на дождовна вода итн., вклучително и во колективни станбени згради (косопственост). ВЛЕН ќе се ангажира на тоа сите домаќинства да имаат право да инсталираат системи за соларна енергија во своите домови и имоти, да продаваат одредено количество енергија за одредено време во текот на секој ден.

Ова значи либерализација на енергетскиот пазар - во согласност со европските регулативи и Законот за енергетика на правните лица. Малите потрошувачи, домаќинствата, производителите на електрична енергија и другите корисници ќе имаат можност да учествуваат на пазарот на електрична енергија, што ќе ја зголеми конкуренцијата и ќе донесе придобивки како што се пониски трошоци за живот, итн. Ние ќе имплементираме автоматско управување на потрошувачката (smart grid). Постојаното зголемување на обновливите извори на електрична енергија со релативно тешки прогнози за производство ја носи потребата за балансиран ресурси во електроенергетскиот систем. Имплементацијата на „smart-grid“ значително ќе го подобри квалитетот на управувањето со електроенергетскиот систем и ќе обезбеди можност да се обезбедат позитивни финансиски ефекти за потрошувачите.

Ќе развиваме проекти и политики со цел да создадеме секундарна мрежа за природен гас, особено во помалку развиените плански региони на Република Северна Македонија, како што е северозападниот или Полошкиот регион.

Мерките кои треба да се преземат за да им се помогне на граѓаните, на претприемаштвото и производството се:

- Елиминација на Индустриската тарифа за електрична енергија.
- Интеграција на електрични возила во системот за пренос на електрична енергија.
- Дополнителна капитализација на енергетските државни компании

- Диверзификација на производствените капацитети во согласност со точките на потрошувачка на енергија
- Редовно ажурирање на плановите за развој на преносната и дистрибутивната мрежа со цел да се обезбеди оптимално поврзување и искористување на производствените капацитети.

5

ИНСТИТУЦИИ НА СЛУЖБА НА ГРАЃАНИНОТ И БИЗНИСОТ

Институциите се заглавени во служба на граѓаните и бизнисите во државата, некаде како резултат на слаба ефикасност, некаде како резултат на погрешно насочување/ управување, а некаде како резултат на недостаток на протоколарна стандардизација. Ова значително ја влошува климата за водење бизнис во нашата земја, попречувајќи ги и инвестициите. Реформите во јавните и државните институции се неопходни за да се обезбеди создавање на поволна клима за водење бизнис и економски развој на земјата. Институцијата Деловен застапник ќе ја формираме како тело за дефинирање и примена на принципот „молчењето значи прифаќање на барањето“ во управната постапка. Ќе отвориме канцеларии на Управата за јавни приходи на ниво на секој плански регион.

6

ГАРАНЦИЈА НА ПРАВАТА НА ВРАБОТЕНИТЕ

Забрзувањето на инвестициите во инфраструктурни и развојни проекти ќе доведе и до ангажирање на голем број работници. За работниците да бидат заштитени и нивните права да се почитуваат, ВЛЕН се ангажира за формирање на Суд за работни односи. Судот брзо и приоритетно ќе ги разгледа сите наводи за злоупотреба во работниот однос.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

III. ИНФРАСТРУКТУРА: МОДЕРНИЗАЦИЈА И СОЗДАВАЊЕ

ALEANCA PËR SHQIPTARËT

ALTERNATIVA

VIZIJA
BESA

LËVIZJA
DEMOKRATIK

IV. ИНФРАСТРУКТУРА: МОДЕРНИЗАЦИЈА И СОЗДАВАЊЕ

1 РЕГИОНАЛНО ПЛАНИРАЊЕ

Во рок од две години ќе биде завршено целокупното планирање на територијалниот, урбаниот, инфраструктурниот и развојниот развој на албанските општини.

Фокусот ќе биде ставен на создавање модерна патна мрежа, почнувајќи од планинските патишта, секундарните патишта, националните патишта, автопатите и железниците.

2 ПАТНАТА ИНФРАСТРУКТУРА

ВЛЕН ќе се фокусира на значајното подобрување на патиштата што ја поврзуваат Македонија со Косово и Албанија, како и на модернизацијата на железничката линија за патници и товар со Косово и Албанија.

Главните улици ќе бидат дигитализирани, со оптичка мрежа.

Ние ќе се ангажираме за брза и квалитетна изградба на патиштата:

- Тетово-Призрен, во рок од две календарски години.
- Уредување на патот и отворање на граничниот премин Љојане (Липково) – Миратовац (Прешево);
- Дебар - Пешкопи, во текот на мандатот на владата.
- Суво пристаниште во Струга, во текот на мандатот на владата.
- Современата железничка мрежа Скопје - Приштина и Скопје - Струга - Драч, во текот на мандатот на владата.

Овие патишта ќе го зголемат својот капацитет и ќе бидат национални патишта, а ќе се модернизираат и граничните премини.

За пограничните области, ќе обезбедиме специфична документација за да можат да ја преминат границата без никакви проверки од двете страни, според моделот на еврорегионите.

3

РАЗВОЈ НА СЕЛАТА

За да жителите не ги напуштат селата и висорамнините, треба и владата да не ги напушти нив.

Владата ВЛЕН ќе се ангажира за:

- Асфалтни патишта во секое село.
- Вода за пиење во секое село.
- Канализација во секое село.
- Јавно осветлување во секоја населба;
- Основни училишта за секои три села;
- Средни училишта на секои десет села;
- Селските училишта, како и оние од градовите ќе бидат опремени со библиотеки, лаборатории, интернет и друга наставна и спортска опрема;
- Добро опремен медицински центар во секое село или група на села со повеќе од 5.000 жители;
- Поликлиничка и амбулантна специјализирана медицинска услуга за секои 20.000 жители.
- Лекарите и наставниците кои ќе одат да работат во селата, ќе имаат бонус во своите плати.

IV. ИНФРАСТРУКТУРА: МОДЕРНИЗАЦИЈА И СОЗДАВАЊЕ

4

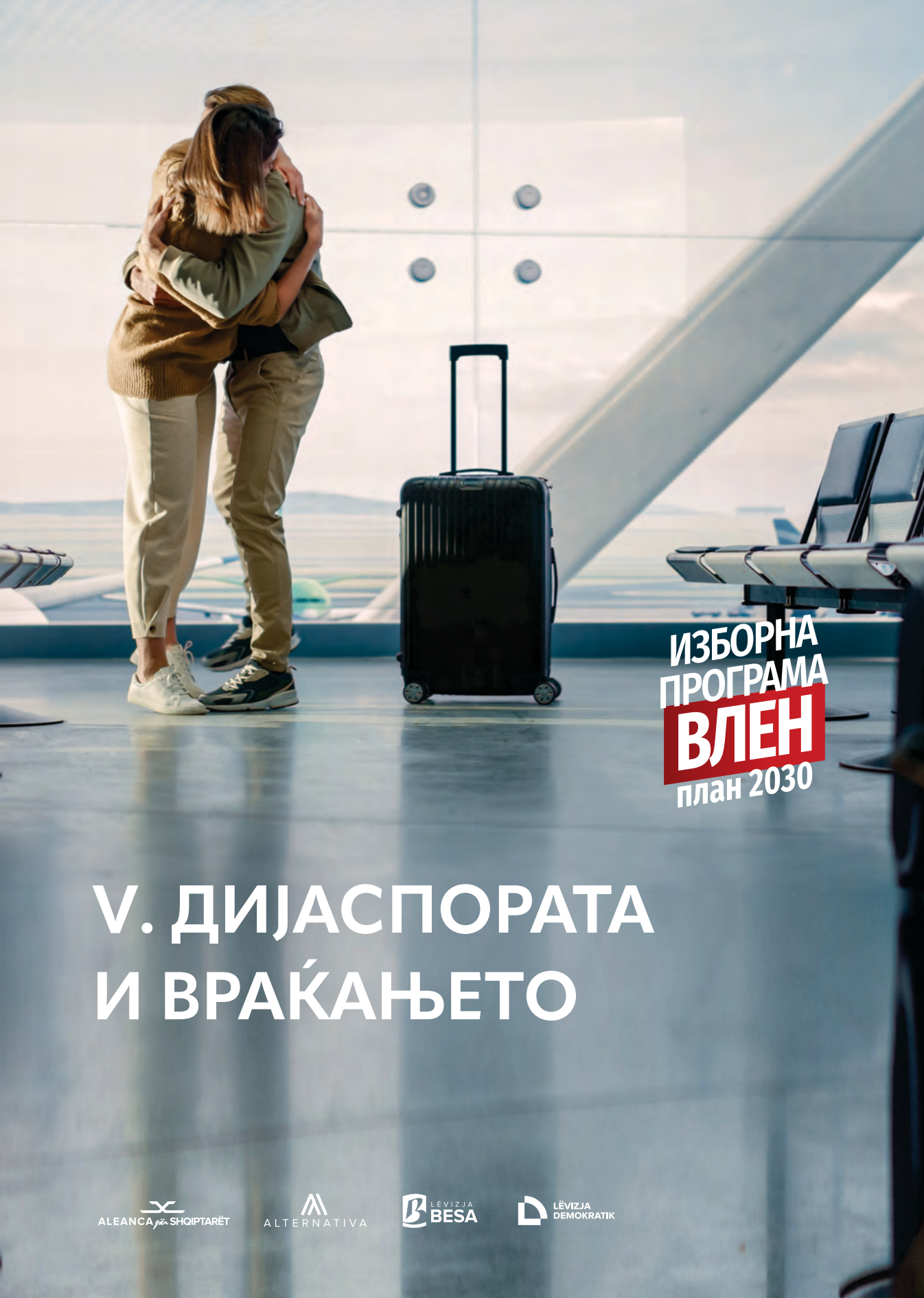
ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Во согласност со регулативите на Европската унија, ќе се развие програма за праведна и безбедна енергетска транзиција, која постепено ќе ја намали употребата на фосилни горива за производство на електрична енергија.

Неопходно за ова е да се реконцептуализира државната стратегија за енергетика, каде треба да се дадат јасни и изводливи упатства за развој на енергетскиот сектор. Од примарно значење е да се размислува за продолжување на ТЕЦ Битола која бара отворање на нови рудници за јаглен, но со оглед на ограничените ресурси, паралелно треба да се изготви и програмата за користење на постојните постројки за производство на електрична енергија со користење на други алтернативни горива, како што е гасот. Стратегијата треба да ја дефинира изводливоста и динамиката на употребата на алтернативни горива во постојните капацитети и изградбата на нови производствени капацитети, како што се гасификацијата на ТЕЦ Осломеј и ТЕЦ Неготино, изградбата на ТЕЦ Чебрен и Галишт, изградбата на ветерни паркови и фотоволтаични центри до степен на безбедно и ефикасно управување со електроенергетскиот систем и други производствени капацитети и технологии кои ќе обезбедат сигурно и суверено производство на електрична енергија, а истовремено ќе гарантираат строги критериуми за производство на „чиста енергија“.

Со цел да се обезбеди дистрибуција на електрична енергија, потребно е да се ревитализира постојната преносна мрежа и да се изградат нови проводници, внатрешни и меѓусебно поврзани. Во таа смисла, постојните 110 kV ќе бидат ревитализирани согласно стратегијата за реконструкција/ревитализација на преносната мрежа. Приоритет во реализацијата на програмата за развој на енергетскиот сектор ќе биде проектот за изградба на новата трафостаница 400 kV во Охридскиот Регион и интерконекцијата со Република Албанија, со завршување на изградбата на трасата ТС Охрид 400/110 kV и доизградба на трасата 400 kV ТС Битола - ТС Охрид - албанско-македонската граница.

Главен приоритет е донесувањето на новиот Закон за енергетика, со целосна имплементација на адаптираните регулативи поврзани со функционирањето на енергетскиот сектор. Ова е основниот предуслов за интеграција на нашиот пазар во европскиот единствен пазар на електрична енергија. Првиот чекор ќе биде продолжување на активностите за спојување на пазарите (market coupling) на пазарите на Република Северна Македонија и Грција, а потоа и со Република Бугарија како проекти за кои веќе се започнати активности. Процесот на пазарното обединување ќе продолжува паралелно со другите земји од регионот со цел создавање на единствен пазар на електрична енергија на кој граѓаните на нашата земја ќе имаат бенефит.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

V. ДИЈАСПОРАТА И ВРАЌАЊЕТО

1

ГЛАСОТ НА ДИЈАСПОРАТА

ВЛЕН се ангажира за гарантирање и олеснување на гласањето на дијаспората, како граѓани и рамноправни државјани на РСМ; Моделот на Бугарија е соодветен за нас, во секој град каде што се појавуваат 80 или повеќе гласачи, нашата амбасада во таа земја го организира гласањето. За други, можноста за гласање се создава преку физичка пошта, но и по електронски пат, како на пример Естонија.

Пратениците на дијаспората ќе бидат елиминирани. Гласачите нерезиденти ќе гласаат за листите на кандидати на државата, исто како и гласачите резиденти.

2

ЗАЕДНИЧКО ВЛАДЕЕЊЕ СО ДИЈАСПОРАТА

- Во владиниот кабинет, на некои заменички министерски места или на ниво на директори, ќе се нудат кадри од дијаспората.
- Ќе се формира Министерство на дијаспората, како сектор со целосна одговорност и сопствен буџет, раководен од кадри од дијаспората.
- Ќе се создаде нова структура: „Промотори на РСМ“, преку која иселениците ќе дејствуваат како економски амбасадори и привлекувачи на инвестиции. Посебни личности од јавниот живот и претприемачи од дијаспората ќе бидат назначени на позицијата почесен конзул во соодветните земји, за да влијаат на подобрување на имиџот на земјата и на сеопфатната комуникација на нашата дијаспора со соодветните земји.
- На јавните универзитети ќе создадеме простор кадарот од дијаспората да предаваат како повикани или вонредни професори, дури и од далечина.

3 СУБВЕНЦИЈА НА БИЗНИСИТЕ НА ДИЈАСПОРАТА КОЈА СЕ ВРАЌА

ВЛЕН ќе се ангажира за:

- Таксевни и даночни субвенции: за првите три години на сите оние кои живееле во странство пет години или повеќе и се враќаат да инвестираат износ од 50.000 евра или повеќе во отворање на нов бизнис во Северна Македонија.
- Преполовување на данокот на добивка и примена на кредитниот систем: бизнисите започнати од иселениците ќе добијат поврат на процентот на данок врз основа на секторите во кои инвестираат (приоритетни новите технологии, преработка на храната и модерно земјоделство), но и врз основа на вработувањата што го создаваат (приоритетно вработување на млади и жени).

4 ЗА НОВИТЕ ПАРОВИ, НУЛА КАМАТА ЗА СТАНОВИ

Кредити со нулта камата за станови за млади парови (со просечна возраст под 35 години).

Една од причините за иселување е неможноста да се пресели во нов стан, а ова е лесно произведливо директно преку Албанската банка на Северна Македонија, но додека не се формира оваа банка, владата ќе ги субвенционира каматите во комерцијалните банки. Оваа политика, исто така, ќе помогне во понатамошниот развој на градежниот сектор во земјата, сектор кој вработува многу млади луѓе.

5

ИНВЕСТИЦИИ ВО ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА ВО ДИЈАСПОРА

Албанскиот јазик како факултативен предмет во дијаспората. Во соработка со властите на Албанија и Косово, ќе ја зголемиме поддршката за изучување на албанскиот јазик како факултативен предмет во дијаспората, врз основа на програмите составени од Албанија. Училиштата на дијаспората ќе бидат опремени со учебници и наставници, во соработка со Албанија и Косово. Ќе лобираме албанскиот јазик да биде вклучен како факултативен предмет во оние земји каде што има многу албански ученици и студенти.

Развојот на културната соработка со албанската дијаспора. Книжевните дела на албанските автори од Северна Македонија да се преведат на големите западни јазици со помошта и ангажманот на нашите интелектуалци во дијаспората, како и да се поддржи објавувањето и дистрибуцијата на литературата на нашата дијаспора кај нас. Ќе се фокусираме и на презентација на културните проекти од државата во дијаспората, како што се турнеи на културно уметнички ансамбли, театарски претстави, изложби, итн.

6

ФОРМИРАЊЕ НА НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ НА АЛБАНСКАТА ДИЈАСПОРА

Во овој Совет ќе бидат застапени сите албански политички субјекти од сите земји.

Советот ќе има за цел да го истакне економскиот потенцијал на албанската дијаспора и да го поврзе тоа со татковината, во форма на инвестиции и политичко учество.

Советот ќе има важна улога во градењето на долгорочни национални политики, како и поставувањето на црвените линии во однос на идентитетските политики, за земјите каде што живеат Албанците на нивните територии.

Советот ќе биде формиран во соработка со Косово и Албанија.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

VI. МЛАДИТЕ, ОБРАЗОВАНИЕТО, ЕДУКАЦИЈАТА

ALEANCA për SHQIPTARËT

ALTERNATIVA

LËVIZJA
BESA

LËVIZJA
DEMOKRATIK

1

ДЕЦАТА И МЛАДИТЕ – ИГРА, СПОРТ И КУЛТУРА

За секое дете под 18 години семејството ќе добива месечен додаток од 1.000 денари , со можност за продолжување до 25 години за децата кои пролдожуваат високо образование.

За секои 1.000 жители ќе биде изградено спортско игралиште достапно на прво место за децата.

Ветуваме дека ќе изградиме 200 нови спортски терени за заедницитр , на албанските населби, во рамките на првиот мандат и 200 други терени во вториот мандат.

Ќе отвориме пет нови албански културни центри, каде што ќе се нудат курсеви за талентираниите деца во музика, танц, песни, сликарство, скулптура и други уметности, и ќе создзвме културно-уметнички групи кои ќе одржуваат постојани активности на локално, државно, па дури и меѓународно ниво.

Ќе обезбедиме достоинствена институционална поддршка за елитните спортисти. Спортските клубови, кои постигнуваат високи резултати во регионалните и меѓународните натпреварувања, ќе добијат специјални грантови за да се обезбеди нивното функционирање. На истакнатите спортисти, кои постигнуваат високи резултати на регионални и меѓународни натпревари, ќе им бидат доделени државни плати.

2

ДЕТСКИ ГРАДИНКИ ДО СЕКОЕ ОСНОВНО УЧИЛИШТЕ

Градинките, како и училиштата, ќе бидат целосно под раководство на општините.

Значително ќе се зголеми бројот на градинките, што ќе овозможи и зголемување на вработеноста на жените и ран развој на децата.

3

УЧИЛИШТА КАКО ЦЕНТРИ НА ЗАЕДНИЦАТА

Секое училиште ќе има свои спортски и културни објекти, кои ќе бидат во функција не само на учениците, туку и на заедницата. Училиштата ќе бидат опремени со физички библиотеки, но и со дигитални библиотеки на албански јазик, каде што секој регистриран ученик ќе има пристап до локални или преведени книги.

Училиштето треба да обезбеди интернет пристап за секој ученик, а ќе се опрема со лаборатории и технологии на нашето време. Натпреварите и олимпијадите ќе поттикнат создавање програми за талентирани ученици, како и возрасни спортски првенства.

4

МОРАЛНО И ГРАЃАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ – ЗАДОЛЖИТЕЛЕН ПРЕДМЕТ

Нашите деца и млади треба да се подготват да бидат добри специјалисти во различни области како и добри и активни членови и граѓани во нивната заедница и во светот. За таа цел, учениците ќе научат важни традиционални и современи вредности за човечките одговорности, за семејните вредности и важноста на семејството, за заедничките социјални принципи, за должностите и правата на поединците, граѓаните, заедниците, за соживотот и толеранцијата. Целта на нашите училишта треба да биде специјалистот и добриот граѓанин, како и здравото семејство.

Омразата, дискриминацијата, неодговорноста треба да се рушаат во раниот училиштен развој.

5

НАЦИОНАЛНА ЕДУКАЦИЈА И ОБРАЗОВАНИЕ

Почнувајќи од убедувањето дека учејќи ја љубовта кон семејството, роднините и нацијата, нашите деца и млади ја учат љубовта кон човештвото, ВЛЕН за време на својот мандат ќе се ангажира:

- За унификација на системот и наставните програми со Албанија и Косово, додека за квалитативниот аспект ќе биде проверен и заверен од институциите на Северна Македонија.
- Предметите јазици, книжевност, историја, географија и други поврзани со општеството и културата, особено треба да ги користат истите текстови и наставни програми со Албанија и Косово.
- Ќе предложиме формирање на заеднички институт со овие две држави за изработка на наставни програми по овие предмети . Ќе ја промовираме употребата на овие предмети и текстови и во училиштата од дијаспората.
- Учебниците и академските материјали кои промовираат говор на омраза и предрасуди, кои создаваат поделби или ги навредуваат националните чувства на заедниците, ќе бидат евидентирани и корегирани.

6

СИЛНА ГИМНАЗИЈА

По завршувањето на деветтото одделение, сите ученици ќе полагаат државен испит за прием во средно гимназиско училиште. Оние кои нема да го положат државниот испит ќе бидат ориентирани кон стручно образование.

Гимназиите за технологија и дигитални науки ќе бидат формирани или дополнително ќе се развиваат во Скопје (каде што во моментов постои), Тетово и Битола. Ќе биде обезбедена наставна програма за технологија и дигитални науки, ова како потреба на времето и врз основа на искуствата на развиените земји, каде што даваат успешни резултати. Овие училишта треба да бидат центри на извонредност за талентирани деца, кои ја произведуваат научната елита на иднината. Наставата ќе ја одржуваат универзитетски професори, и бројот на ученици во паралелките не треба да биде поголем од 15.

7

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ПРАКТИЧНОТО И СТРУЧНОТО ОБРАЗОВАНИЕ – ДУАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Ќе се продолжи со реализација на дуалното образование во стручните средни училишта и истиот ќе се прошири со вклучување на сите запишани ученици во стручните средни училишта на кои ќе им бидат обезбедени стручни стипендии.

Стручните средни училишта ќе доделуваат дипломи за професија со лиценца контролирана од државата, што значи дека дипломираните веднаш ќе можат да почнат да работат во приватни или државни компании.

Определувањето или класифицирањето на насоките за учениците ќе се врши уште во 9-то одделение, во служба на реалните потреби на пазарот на трудот.

Ние ќе ја имплементираме Германската формулата за дуално образование, која неодамна успешно се имплементира и во Косово. Дуалното образование им овозможува на учениците да одат неколку часа на ден за да стажираат во нашите локални бизниси.

8

КВАЛИТЕТНИ НАСТАВНИЦИ- ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ПЕДАГОШКИОТ ФАКУЛТЕТ

- Плати ќе добијат квалитетните студенти кои ќе се запишат на педагошкиот факултет.
- Ќе формираме центар за обука на наставници; во соработка со Косово и Албанија. Секој наставник ќе има обврска да добие педесет часа обука во текот на секоја година.
- На секои пет години, наставниците ќе полагаат општ државен тест, за да се осигураат дека се на ниво на задачата.
- Наставниците кои успешно ќе ги поминат обуките и тестирањата ќе добијат 3% зголемување на платата во секоја работна година, покрај другите зголемувања и индексации направени за сите.
- Наставници без дипломи повеќе нема да дозволиме.

9

ИДЕНТИТЕТ НА СЕКОЕ УЧИЛИШТЕ

- Секоја образовна институција ќе има целосна документација за резултатите на учениците и наставниците на државните и меѓународните тестови.
- Ќе има попис на инвестициите и средствата кои училиштето ги има во употреба, како и на нивната континуирана состојба.
- Менаџерски вештини ќе се бараат од директорите на училиштата и ќе се проценуваат само ако тие го зголемуваат рангирањето на нивното училиште од година во година.

10

ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ГРИЖАТА И БЕЗБЕДНОСТА ВО УЧИЛИШТАТА

- Во училишта ќе има простори наменети за учениците со посебни потреби.
- Стручната служба во училиштата ќе биде составена од педагози, психолози, дефектолози и дипломирани социјални работници, кои ќе им помагаат на учениците, но и ќе им сигнализираат на институциите и семејствата за секој проблематичен случај.
- Во општите средни училишта ќе има и канцеларија за кариерно советување, каде што ќе им се даваат професионални совети на учениците пред тие да ја изберат насоката на универзитетски студии.
- Овие совети ќе ги имат предвид и склоностите и желбите на ученикот, но и потребите на пазарот на трудот.
- Алкохолот и дрогата ќе бидат строго надвор од нашите училишта.

11

КВАЛИТЕТОТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ

Ќе се формира заеднички Совет на албанските универзитети; Сите три јавни универзитети ќе бидат охрабрени да се специјализираат во широки, но различни области:

- Едниот во егзактни и инженерски науки,
- Едниот во општествени и хумани науки;
- Едниот во медицински и социјални услуги;

Ќе го усвоиме законот за акредитација на приватните универзитети според европските стандарди.

Досега успеавме да го достигнеме бројот на албански универзитети и студенти. Сега влегуваме во фаза на зголемување на квалитетот, така што нашите најдобри студенти не се принудени да избираат универзитети на македонски јазик поради нивниот повисок квалитет.

12

АЛБАНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

Академијата ќе се формира како неопходност на времето, за промовирање и проучување на културата, историјата и високите вредности на албанското општество во Северна Македонија. Оваа институција ќе остане непартиска, и ќе собира придонеси од албанските научници и творци на Северна Македонија. Преку финансирањето на студиите и издавањето на научни периодични списанија, но и преку организирањето на академските активности, ќе се афирмираат нашите вредности како заедница, но и нашите поединци со високи локални и меѓународни достигнувања.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

VII. БЛАГОСОСТОЈБА И ЕКОНОМИЈА

VII. БЛАГОСОСТОЈБА И ЕКОНОМИЈА

1 РАЗВОЈЕН БУЏЕТ

Реструктурирање на јавните расходи: буџетот на РСМ да се фокусира на развојни политики, зголемување на капиталните инвестиции на просечно 14% годишно, на минимум 25%; до 3% од БДП да се инвестира во образование, истражување и развој, до 3% за рамномерен регионален развој итн.;

2 ШЕСТ РЕГИОНАЛНИ БОЛНИЦИ

- На примарно ниво ќе работиме на отворање клиника за семејна медицина на секаде каде има над 5000 жители, вклучително и во руралните средини и поликлиники на секаде каде има над 20.000 жители ;
- На секундарно ниво се стремиме да имаме по една модерна болница на секаде каде има над 100.000 жители .
- Во регионите каде што живеат Албанците, да бидат отворени шест болници, кои ќе се управуваат од општините. Инвестицијата за овие болници ќе биде или од јавниот буџет или како ЈПП.

3 ГОЛЕМА (ТЕРЦИЈАРНА) БОЛНИЦА ВО ТЕТОВО

Еден Универзитетски клинички центар во Тетово ќе биде поврзан со медицинските факултети во тој град и ќе обезбеди терцијарна услуга за целиот западен дел на Македонија, елиминирајќи го големото растојание до Скопје, но и ослободувајќи го од преоптовареност Скопската болница.

4

ЗДРАВЈЕ ЗА СИТЕ

Општата здравствена контрола ќе биде достапна и бесплатна, еднаш годишно за сите граѓани, на работа или не. Покрај превентивната улога, со ова се намалуваат и трошоците на здравствениот систем во земјата.

Секоја албанска општина ќе има ургентен центар и амбулантни возила.

Ќе се отвори центар за лекување на рани и изгореници, бидејќи пациентите во моментот се испраќаат во Бугарија. Приватните ординации ќе бидат фаворизирани и за секторите кои не се исполнети од страна на јавниот сервис, како што се стоматолошкото или естетското здравје, што ќе создадат услови за здравствен туризам во Северна Македонија.

5

НИТУ ЕДНА ПЕНЗИЈА ПОМАЛА ОД МИНИМАЛНАТА ПЛАТА

Лицата кои не биле дел од социјалното осигурување ќе добиваат минимална пензија, еднаква на минималната плата.

Сите останати ќе добијат повисоки пензии. Постарите лица кои сакаат да работат и по пензионерска возраст ќе бидат земен предвид за можноста да бидат активирани со редовна плата, согласно нивното професионално искуство и подготовка.

6

КВОТА 40% ЗА ЖЕНИ

Вклучување на жените на најмалку 40% од сите назначени позиции, на сите нивоа.

Позитивна дискриминација за позиции со конкурс: во случаи кога поените се еднакви, ќе се фаворизира родот кој има најмалку присуство на секое работно место.

7 РОДИТЕЛСКИ ДОДАТОК

- Сите семејства ќе добиваат дополнителни 1000 денари месечно за секое дете до 18 години, со можност за продолжување и зголемување до 1500 денари за децата кои посетуваат високо образование, дури и до 25 години.
- За семејствата со еден родител износот ќе биде 1.500 денари по дете.
- За семејствата кои посвојуваат деца сираци, додатокот ќе изнесува 2.500 денари месечно.

8 НАМАЛУВАЊЕ НА ТРОШОЦИТЕ ЗА РАБОТНА СИЛА

Намалување на придонесите (нето пресметка) на 32% од сегашните 47,7%. Како резултат на тоа, во приватниот сектор минималната нето плата се зголемува на 30.000 денари.

9 ПОМАЛКУ ДАНОК ЗА МАЛИ И СРЕДНИ БИЗНИСИ

- Зголемување на прагот на ДДВ обврзници од 2 на 3 милиони денари, со што директно ќе влијае врз развојот на микро и малите претпријатија;
- Даночниот товар за бизнисите кои нудат бесплатни или половични услуги за старите лица ќе се намали за половина.
- Поттикнување на производството на градежни материјали, задржувајќи ја стапката на ДДВ од 18% на 5%;

10 ДАНОЧНО ОСЛОБОДУВАЊЕ ЗА БИЗНИСИТЕ НА МЛАДИТЕ

Луѓето помлади од 30 години кои ќе започнат бизнис во Македонија ќе бидат ослободени од данок на бизнис во период од три години.

11

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ ВО ЗДРУЖЕНИЈА И ЗАДРУГИ

Овие интересни групи се најдобар начин за заштита на заедничките интереси на земјоделците пред локалните и меѓународните институции, за лобирање, истражување на заедничкиот пазар за производи и снабдување со материјали, промоција и маркетинг на производи.

12

СУБВЕНЦИИ ЗА ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ

Ќе бараме 30 милиони евра секоја година да одат за субвенции за албанските земјоделци, со фокус на промовирање на приватни претпријатија за соработка, или приватни земјоделски задруги, според успешните модели во Европа и Косово.

Северна Македонија, Албанија и Косово треба да бидат заеднички земјоделски пазар, а нашите политики ќе бидат за отстранување на сите тарифни или нетарифни бариери меѓу овие три земји, што во голема мера ќе им помогне и на земјоделците но и на потрошувачите на нашите производи.

Заедничкиот земјоделски пазар ќе овозможи развој на економијата до тој степен што ќе може да се натпреварува уште пошироко на Балканот и во Европа.

Финансиска поддршка за формирање на најмалку еден центар за собирање на земјоделски производи во Северо-Западна Македонија (по принципот на Јавно приватно партнерство (ЈПП));

13

ЕВРОПСКИ ФОНДОВИ ЗА АЛБАНСКИТЕ ЗЕМЈОДЕЛЦИ ОД МАКЕДОНИЈА

Преку меѓуопштинска соработка, во соработка со Владата ВЛЕН, ќе се креираат тимови во секоја општина, кои ќе имаат задача да им помогнат на земјоделците да аплицираат за европските фондови и субвенции за земјоделството. Досега овие средства главно не оеда за помош на Албанците. Сега е време ова нешто да се промени. Финансиска поддршка на организации кои ги советуваат и им помагаат на земјоделците како да ги продаваат своите производи дома и во странство.

Финансиска поддршка на организации кои им помагаат на земјоделците во аплицирањето за ИПАРД и ИПА фондовите и во јавните владини тендери.

Формирање на центар (институт) за истражување и анализа во земјоделството и развој, едукација и искористување на човечкиот потенцијал на земјоделците, обука на земјоделците за искористување на земјоделските фондови (ИПАРД, ИПА и сл.) и природните ресурси. Институтот ќе се грижи и за стандардизација на прехранбените производи, селекција и зачувување на домородниот генетски потенцијал на животните, како и развој на планинскиот туризам и агротуризмот како додадена вредност во руралниот развој.

14

ПОДИГАЊЕ НА 60 АГРОБИЗНИСИ

Тие ќе бидат подигнати според успешниот модел на Албанија, каде што државата му помага на приватниот инвеститор со враќање на половина од инвестицијата, ако тој работи успешно првата година и ако производите се над 70% локални.

Подигнување на 60 агробизниси во албанските населени места ќе биде придружено и со обнова и уредување на инфраструктурата во тие 60 населени места, што во голема мера ќе придонесе за зголемување на интересот на туристите во не толку познатите делови на Северна Македонија.

15

ОЛЕСНУВАЊЕ НА ПРИСТАПОТ ДО ТРАНСПОРТНИТЕ ВОЗИЛА

- Враќање на ДДВ-то за малите автомобили на компаниите, бидејќи повеќето служат за самите бизниси;
- Намалување на патната такса за 50%;
- Зелен картон за 1 евро;
- Ослободување на хомологација за нови возила.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

VIII. НАЦИОНАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА

 ДЕМОКРАТИЧКА ПАРТИЈА ШОЦИТАРИСТЕ

 ПАРТИЈА ШОЦИТАРИСТЕ

 ПАРТИЈА ШОЦИТАРИСТЕ

 ДЕМОКРАТИЧКА ПАРТИЈА ШОЦИТАРИСТЕ

1 ЕВРОРЕГИОНИ КОИ НЕ ДОБЛИЖУВААТ СО АЛБАНИЈА И КОСОВО

Ние ќе се ангажираме за создавање на три нови еврорегиони:

- Еврорегион на Шар Планина и Кораб, со соработка на Северна Македонија, Косово и Албанија.
- Еврорегион на Скопска Црна Гора, во кој ќе бидат опфатени Куманово и околните општини, Прешевската долина, како и Ѓњилане и околните општини.
- Еврорегион на езерата, со вклучување на Струга, Охрид, Ресен, како и општините на Албанија и Грција кои се наоѓаат на бреговите на Охридското и Преспанското Езеро.

Еврорегионите немаат политичка природа, но имаат добри можности за соработка и финансирање за инфраструктурен развој, бизнис и културни активности.

Такви еврорегиони веќе постојат во македонските региони, едниот заедно со Србија и Бугарија, и другиот заедно со Бугарија и Грција.

2

МЕЃУГРАНИЧНИ СЛОБОДНИ ЕКОНОМСКИ ЗОНИ

Ќе се ангажираме за воспоставување на четири меѓугранични слободни зони, олеснувајќи ја трговијата, економската соработка и инвестициите, помеѓу Северна Македонија, Албанија, Косово и Прешевската долина. Тие се:

- Меѓугранична слободна економска зона на Блаце и Хани и Елезит;
- Меѓугранична слободна економска зона на Куманово, Ѓњилане и Прешево,
- Меѓугранична слободна економска зона на Струга и Поградец,
- Меѓугранична слободна економска зона на Дебар и Пешкопеја.

Вакви зони може да се развијат и во планинскиот дел на Шар, каде фокусот ќе биде на планинскиот туризам и економијата на преработки од месо и сточарски производи.

Овие зони ќе донесат развој на регионите кои останаа без економски напредок и кои досега беа оставени во целосен заборав. Овие зони повикуваат на инвестиции, креираат вработувања и ја намалуваат емиграцијата.

Во економската теорија тие се познати како добри можности за развој на бизнисите, бидејќи ги искористуваат конкурентските предности, ресурси и можности од две земји кои се гранични едни кон други. Овие зони ќе бидат поддржани со посебни финансиски, даночни, инвестициски политики, посебни царински прописи итн.

3

ИЗГРАДБА НА НАЦИОНАЛНА ПАТНА ИНФРАСТРУКТУРА

ВЛЕН за национален приоритет смета дека во рамките на идниот мандат:

- Го заврши Коридорот 8, вклучувајќи го железничкиот и патниот транспорт, како и сувото пристаниште во Струга. Коридорот 8 ќе ја приближи Албанија до нас и Северна Македонија до Јадранското Море.
- Брзо завршување на автопатот Скопје-Блаце и патот Призрен-Тетово.
- Проектирање и изградба на патот Гњилане-Куманово и Дебар-Пешкопеја.
- Уредување на споредните патишта околу автопатот Гостивар-Тетово-Гостивар, со цел развој на бизнисот околу автопатот;
- Отворање на царинскиот терминал во Јажинце, преку кој ќе се овозможи царинење на стоки и услуги и ќе се обезбеди директен економски раст на регионот.

Инфраструктурата што ја сакаме, како Албанци на Северна Македонија, е она што нè зближува со другите Албанци.

4

МЕЃУАЛБАНСКА ИНТЕГРАЦИЈА ВО БИЛО КОЈ НЕПОЛИТИЧКИ СЕКТОР

Политички, како држава, Северна Македонија е интегрирана во евроатлантскиот блок, во НАТО и ќе биде интегрирана во Европската унија.

ВЛЕН ќе се ангажира и за албанската национална интеграција во областите со посебен културен и економски афинитет:

- Во однос на спортот, образованието, културата, училиштата, делумно и бизнисот и различните пазари.
- Заедничкиот земјоделски пазар, Албанската банка, Центарот за обука на наставници, Педагошкиот институт, Училиштата за дијаспора, Спортските купови, Олимпијадите и училишните натпревари, сите овие се иницијативи кои ќе ги направиме во соработка со владите на Косово и Албанија.

Овој вид на соработка ќе го зачува нашиот национален идентитет за да не ризикуваме асимилација или заостанатост, ќе ги зачува нашите традиции на кои сме горди.

5

ОТКРИВАЊЕТО, ЗАЧУВУВАЊЕТО И УНАПРЕДУВАЊЕТО НА НАШЕТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Со политиките на наследството и културата, приоритет ќе и дадеме на развојот во Северна Македонија на албанологијата, археологијата, антропологијата и на етнографските студии, во меѓуинституционалната соработка меѓу Тирана, Приштина и Скопје.

6

АФИРМАЦИЈА НА АЛБАНСКАТА КУЛТУРА

Основање на Музеј на албанската историја и култура. Албанците во Северна Македонија се уште немаат ниту еден музеј, каде ќе се собираат и чуваат артефакти кои сведочат за албанската автохтоност во овие области, но и за подоцнешните периоди од историјата. Секако тука ќе треба да се зачуваат и артефактите од културниот и духовниот живот на Албанците во оваа држава. Музејот ќе се гради во соработка со владите на Албанија и Косово. Ќе се согледа и можноста за други заеднички музеи и зголемени инвестиции во културната инфраструктура со посебен акцент на овие приоритетни проекти:

- Завршување и пуштање во употреба на театарската зграда и библиотеката на Тетово.
- Градење или изнаоѓање на простор за остварување на дејноста на достоинствен начин на Државниот ансамбл на албански народни ора и песни во РСМ.
- Создавање простори за Албанскиот театар за деца и млади.
- Реновирање на Палатата на културата на Гостивар, Тетово, Струга и Театарот во Куманово.

7

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПАНАЛБАНСКИТЕ ИГРИ

ВЛЕН се ангажира пан-албанските игри да се организираат секоја година, вклучувајќи ги и традиционалните спортови каде што можат да учествуваат и други народи и нации, но каде што се почитуваат правилата на игрите според албанските народни традиции. Овие игри ќе го промовираат здравиот живот, спортот, пријателството и мирот, како и ќе бидат добар пасош за албанската физичка култура насекаде во светот.

8

ВЕЛОСИПЕДСКА ТУРА НИЗ ЧЕТИРИ ЗЕМЈИ

Со соработка на велосипедските федерации, но и на владите и општините, ќе организираме годишна велосипедска тура која започнува во Охрид, ја преминува Северна Македонија, продолжува кон Косово, потоа кон Црна Гора, а потоа се спушта кон Албанија и завршува во Саранда. Оваа велосипедска тура ќе има учество на велосипедисти од целиот свет, ќе ги промовира туристичките убавини на четирите земји и нема да има ништо помалку од познатите тури на Франција, Италија или Шпанија.

9

АЛБАНСКИ ЕРАЗМУС

Министерството за образование во Владата на ВЛЕН ќе вклучи договор со Косово и Албанија, за да нашите студенти имаат можност да завршат една универзитетска година во еден од универзитетите на Косово и Албанија.

Овие програми им помагаат на мобилноста на студентите, и во иднина и на социјалната и економската мобилност, на пазарот на трудот кој ќе биде се повеќе и повеќе интегриран.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

IX. ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА, ПРАВДА И БЕЗБЕДНОСТ

ALEANCA për SHQIPTARËT

ALTERNATIVA

LËVIZJA
BESA

LËVIZJA
DEMOKRATIK

1

ЗА УСТАВНИ АМАНДМАНИ

Коалицијата ВЛЕН јасно стави до знаење дека цврсто стои за уставните измени, и тоа што е можно поскоро.

Уставните измени, исто така, треба да ги одразуваат и барањата и интересите на Албанците и да го усогласат Уставот со реалноста и консензуалната демократија.

Нашиот услов за уставни измени е да во изменетиот Устав албанскиот јазик се споменува по име, а не како јазик кој го зборуваат најмалку 20% од населението и кој се разликува од македонскиот.

2

НИЕ СМЕ ЕВРОПСКА НАЦИЈА И ЗАТОА СМЕ ЕВРОПСКИ СУБЈЕКТ

Како коалиција со неспорна европска определба, ја изразуваме нашата национална и програмска определба, во нашата внатрешна и надворешна политика:

- За зближување со земјите-членки на ЕУ во нашиот регион;
- За целосна усогласување на нашата политика со ЕУ и НАТО;
- Јасно дистанцирање на СМ од земјите со јасни анти-ЕУ и анти-НАТО ставови, како што е во балканскиот регион Србија, или подалеку Русија, Кина, Иран и други земји;
- Соработката во областа на безбедноста со соседните земји како Албанија, Бугарија, Грција, Косово, но и земјите од регионот како Хрватска, Црна Гора, Романија и Турција, секогаш ќе биде интензивна и непрекината во мандатот на ВЛЕН.
- Излез од иницијативата Отворен Балкан, која ја сметаме за иницијатива против ЕУ и против НАТО.

3

АЛБАНЦИТЕ ЗА РЕД И БЕЗБЕДНОСТ

- Со Министерството за внатрешни работи да раководи Албанец.
- Една од нејзините две главни дирекции треба да биде раководена од Албанец, или агенцијата за разузнавање, или полициската управа.
- Поставување на Албанците на раководни позиции во разузнавачките служби, вклучително и војската и на Претседателот.

4

ОБЕШТЕТУВАЊЕ ЗА ПОЛИТИЧКИ ПРОГОНЕТИТЕ

Преговарачката рамка предвидува отворање на југословенските службени досиеја. Овој процес треба да донесе правда за илјадниците прогонети Албанци кои страдаа во затворите на југословенскиот комунизам. Тие и нивните семејства и наследници треба да добијат признанија и обештетување за неправедната казна затвор.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

Х. ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

Х. ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

1 ЕВРОПЕИЗАЦИЈА НА ПРАВДАТА

Во последните 8 години, земјата претрпе најголем пад и во демократизацијата и во борбата против корупцијата. Судството никогаш не било повеќе заробено и нефункционално, со огромно мнозинство корумпирани судии и обвинители и кои се под контрола на власта. Продолжувањето на неказнивоста во случаите на корупција на високо ниво, особено во сегментот на власта, и селективната правда во политички монтираните случаи доведоа до ситуација кода само 2% од граѓаните веруваат во правдата. ВЛЕН се ангажира на создавање привремено тело на западни експерти, главно од европските земји, кои ќе бидат интегрирани во обвинителските и судските совети на Северна Македонија со шестгодишен мандат. Ова тело ќе ја следи работата на локалните судии и обвинители, но ќе придонесуваат и самите како судии и обвинители. Нивните плати ќе ги плаќа Северна Македонија, но ќе се побара и помош од земјите-партнери.

2 РЕФОРМА И ВЕТИНГ

Законодавен пакет за целосна реформа на судскиот и обвинителскиот систем, вклучувајќи:

- Закон за ветинг на судии и јавни обвинители, вклучително создавање на независно тело специјално формирано за овој процес, согласно европските стандарди и со меѓународна помош.
- Реформирање на системот за избор, унапредување, дисциплинирање и разрешување на судиите и јавните обвинители, вклучително и Државниот јавен обвинител, за да се обезбеди почитување и унапредување на независноста на судството на сите нивоа.
- Целосна дигитализација на судовите согласно Стратешката рамка на Советот на Европа, со фокус на оптимизација на судското работење и интроперабилност помеѓу институциите.

3

БЕС КОМПРОМИС ПРОТИВ КРИМИНАЛОТ И КОРУПЦИЈАТА

Законодавен пакет за бескомпромисна борба против криминалот и корупцијата, кој вклучува:

- Итно донесување на Законот за Завод за наплата на имот. Ова ќе бара воведување на нови законски норми, особено враќање назад на товарот на докажување за потеклото на имотот и прелиминарна конфискација во случаи на необјаснет имот, во согласност со “*acquis communitaire*” на ЕУ. Конфискацијата на криминалниот имот треба да стане стратешки приоритет и да се генерализира во кривичните постапки за случаи на организиран криминал и корупција на високо ниво (во 2021 година имало само четири случаи на конфискација на нелегален имот, со вкупна вредност од околу 256.000 евра);
- Зајакнување на надлежностите и ресурсите на Агенцијата за управување со одземен имот, за да се овозможи одземање и конфискација на криминален имот;
- Зајакнување на законските надлежности на органите надлежни за спроведување на Стратегијата за спречување на корупцијата и судирите на интерес, особено на Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК), Финансиската полиција и Државниот завод за ревизија;
- Донесување на новиот закон за јавна внатрешна финансиска контрола (ЈВФК);
- Формирање на Координативна мрежа за борба против измами со цел спречување, управување и пријавување на неправилности кои влијаат на фондовите на ЕУ.
- Усвојување на национална стратегија за blockchain. Оваа стратегија ќе ја зголеми правичноста и ефикасноста на владините системи, истовремено намалувајќи ја можноста за корупција. Тоа ќе ја подобри транспарентноста и одговорноста на процесите на набавка, истовремено подобрувајќи ја сопственоста на земјиштето и системите за регистрација, поедноставувајќи ги долгите процеси и заштитувајќи ги правата на луѓето, како што се заштитата на податоците и приватноста.

4

КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ ЗА НЕЛЕГАЛНО СТЕКНАТИ ИМОТИ

- Нова законска рамка за истрага на случаи на злоупотреба (дел додаден од ДД материјали)
- Амандман за исполнување на членовите 52 и 112 од Уставот
- Амандманот ќе обезбеди уставна основа за преиспитување на сите судски постапки за поранешни или сегашни избрани и именувани лица кои се суспендирани поради потенцијална кривична одговорност.
- За овој амандман ќе се користи хрватскиот модел, во кој случај ќе биде отповикано незаконското стекнување на имот остварено во постапката за приватизација или работење поврзана со него и злоупотребата на надлежностите за време на заштитата на Република Северна Македонија. Стекнувањето на навидум непропорционален имот од големи размери стекнат во процесот на приватизација или работење поврзано со него или заштитата на Република Северна Македонија се оданочува во согласност со законот. Примената на овие одредби нема да влијае на правата на трети лица кои дејствувале добронамерно.

5

СТАНДАРДИ И ЕТИКА ВО ЈАВНАТА ДЕЈНОСТ

Комисијата за стандарди во јавниот живот ќе биде формирана врз основа на искуството на Обединетото Кралство. Ова тело ќе има за цел да промовира етика и морал во јавниот живот, поконкретно преку промовирање на 7-те Ноланови принципи за јавен живот: самоодрекување, интегритет, објективност, отчетност, транспарентност, чесност и лидерство. Комисијата служи како советодавно тело на претседателот и на државните органи надлежни за владеење на правото. Комисијата е независно тело одговорно пред Парламентот. Претседателот на Комисијата се избира во Собранието и Комисијата ќе има свој буџет независен од другите органи.

6

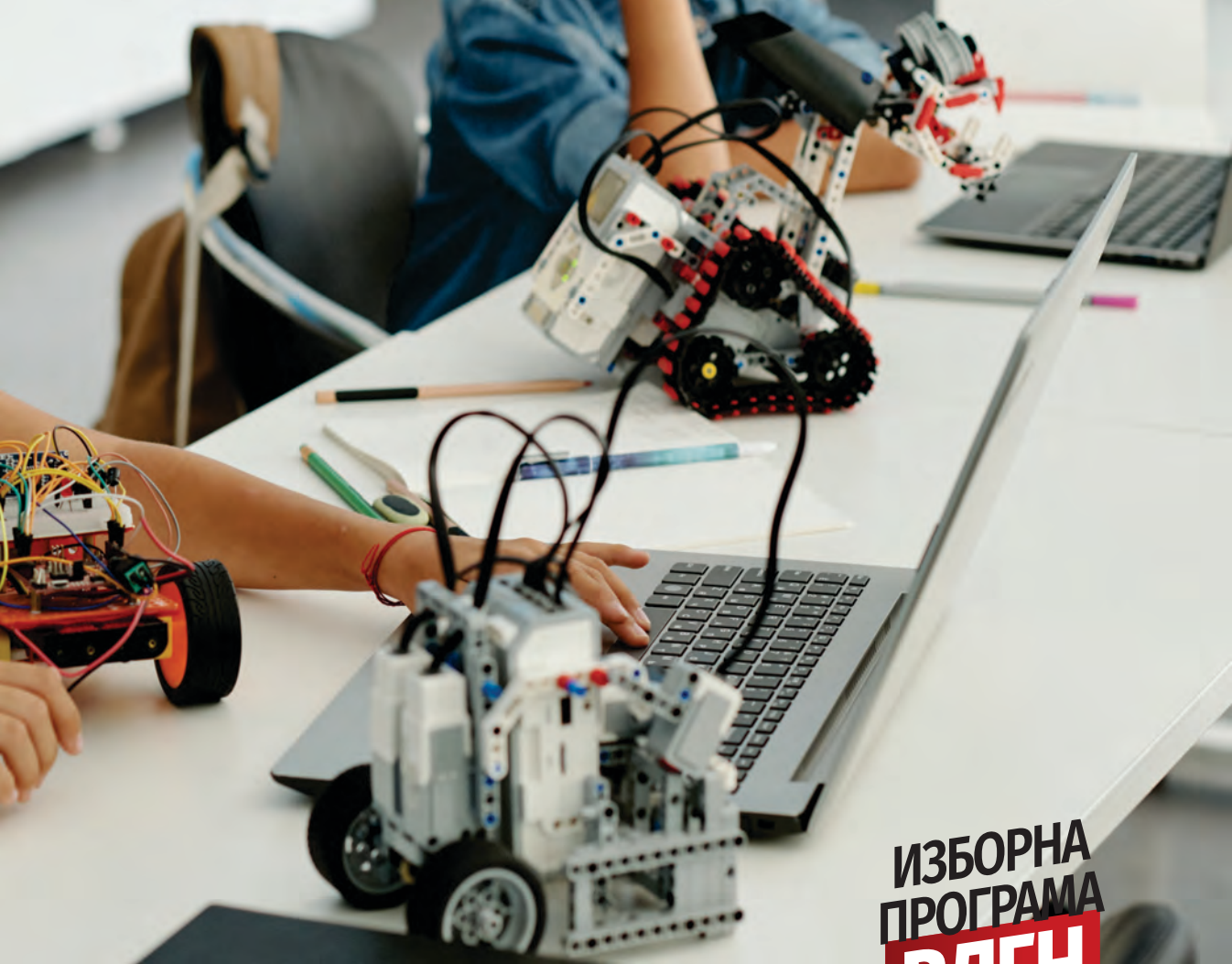
ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ ВО СУДСТВОТО И ОБВИНИТЕЛСТВОТО

Двојно поголеми јавни инвестиции во судството, јавното обвинителство и во институциите надлежни за спречување на корупцијата, со посебен приоритет за Основното јавно обвинителство за гонење на организираниот криминал и корупција, Специјализираното одделение за судење на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупција на целата територија на Република Македонија, Бирото на јавната безбедност, Државниот завод за ревизија и други истражни центри и единици за спроведување на законот задолжени за истражување на корупцијата. На среден рок, потребни се законски реформи за да се осигура дека подготовката на буџетот за судството и антикорупциските институции е целосно или барем делумно под контрола на независни и автономни тела, а не на владата, од фазата на подготовка на предлог-буџетот до неговото усвојување од страна на Собранието. Ова ќе осигура дека буџетот на овие институции е систематски заштитен од политичките мешања.

7

ЗА ВРАБОТУВАЊЕ, ЦЕЛОСНА ТРАНСПАРЕНТНОСТ

Ќе формираме државна комисија за транспарентност, каде што секој може да се жали ако смета дека има неправда во проценката направена на конкурсот за вработување. Државната комисија за транспарентност ќе го разгледа случајот и ќе ја објави целата документација на сите заинтересирани страни.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

XI. ДИГИТАЛНА ДРЖАВА 2024-2028

1 ЧЕТИРИГОДИШЕН ПЛАН ЗА ДИГИТАЛИЗАЦИЈА

Надоврзувајќи се на стратегиите и активностите што ЕУ ги презеде, нашиот четиригодишен план за дигитализација на земјата ги наведува главните иницијативи и стратегии за искористување на моќта и можностите на дигитализацијата во корист на сите сектори во нашата земја. Овој план ќе биде финансиран преку различни форми, во зависност од областа за која станува збор, вклучувајќи ги и средствата од државниот буџет, како што се Фондот за дигитализација, Фондот за иновации; меѓународните грантови, особено европските фондови како што се Структурните и инвестициските фондови, Фондот за дигитална трансформација, Програмите за истражување и иновации, Програмата за дигитална Европа, Програмата за здравство и Креативна Европа. Покрај тоа, заемите од Европската инвестициска банка (ЕИБ) ќе се користат за градење на јавно-приватни партнерства, вклучувајќи придонеси од приватниот сектор и филантропски донации.

2 ДИГИТАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА,
5G И ФИБЕР-ОПТИКА

Во првите две години ќе се фокусираме на инвестициите во дигиталната инфраструктура каде што ќе издвоиме значителни средства за развој на високобрзински широкопојасни мрежи, вклучувајќи 5G и оптичка инфраструктура, за да обезбедиме универзален, брз и сигурен пристап за сите граѓани во земјата. За оваа активност ќе видиме можности за поттикнување на јавно-приватните партнерства за забрзување на поставување на дигиталната инфраструктура, особено во руралните средини.

3

КВАЛИФИКАЦИЈА И ОБРАЗОВАНИЕ

Во првите две години ќе спроведеме сеопфатни програми за формални и неформални обуки со цел обука и едукација на дигитални вештини за граѓаните. Акцентот ќе биде ставен на активностите околу креирањето на програми и наставни програми, кои ќе обезбедат спроведување на сеопфатни програми за дигитални вештини во основните и средните училишта, универзитетите и центрите за стручна обука за да им се овозможат на граѓаните потребните знаења и вештини за користење на можностите што ги нуди дигитализацијата.

Во таа насока, ќе создадеме посебен фонд кој ќе ги стимулира бизнисите да обезбедат континуирана дигитална обука за вработените, со фокус на подобрување и преквалификација на работниците во областите каде што нашата земја ги има дефинирано како клучни приоритети.

4

ЕКОСИСТЕМ И САЈБЕР БЕЗБЕДНОСТ

Дигитализацијата не е целосна, па дури е и опасна без безбеден дигитален екосистем. Ќе се посветиме на подобрување на сајбер-безбедноста на национално ниво, вклучувајќи институционален развој во согласност со европските директиви, креирање и спроведување на стратегии за сајбер-безбедност, планови за одговор на инциденти и механизми за споделување информации. Ќе се инвестираа во создавање на специјализирани програми на универзитетите со цел градење на човечки капацитети и подобрување на научните истражувања поврзани со развојот на најсовремените технологии за сајбер-безбедност за заштита на критичната инфраструктура, бизнисите и поединците од сајбер закани.

Ќе формираме национален центар за сајбер-безбедност за истражување, обука и одговор на сајбер-безбедносни инциденти.

5

ДИГИТАЛИЗАЦИЈА НА ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО И ИНОВАЦИИТЕ

Во третата и четвртата година од владеењето ќе се фокусираме на дигитализација на претприемништвото и дигиталните иновации каде што ќе создадеме поддржувачки екосистем за младите претприемачи преку национални финансиски програми и менторски програми за дигитализација на мали и средни претпријатија. Ќе формираме центри за иновации, дигитализација и претприемништво во сите градови во земјата за да помогнеме и да ја забрзаме дигитализацијата, да поттикнеме соработка и размена на знаења меѓу претприемачите, истражувачите и инвеститорите и да го зголемиме квалитетот на услугите. Ќе создадеме фонд за социјална инклузија во дигитализацијата за да обезбедиме субвенции за семејствата со ниски приходи со цел да купат пристап до интернет и персонални компјутери.

6

ИНКЛУЗИВНОСТА

Со цел надминување на дигиталниот јаз, ќе создадеме минимални стандарди кои мора да се исполнат при креирањето на дигиталните услуги или со цел услугата да биде лесно достапна за сите категории на наши граѓани. Ќе формираме национален центар за да обезбедиме поддршка на национално ниво за дигитална инклузивност, но и да провериме дали услугите ги исполнуваат минималните стандарди за дигитална инклузивност. Ќе создадеме точки за услуги на државно ниво за да помогнеме во пристапот до дигиталните технологии и услуги за ранливото население, вклучувајќи ги и постарите лица, лицата со попреченост и граѓаните со мали дигитални дарби. Ќе создадеме национален систем каде што ќе обезбедиме сите дигитални платформи, веб-страници и јавни услуги да бидат достапни за сите корисници, без оглед на нивните вештини или техничка експертиза.

7

ДИГИТАЛНИ ЈАВНИ УСЛУГИ

Дигиталната трансформација на јавните услуги е еден од најважните процеси за зголемување на квалитетот на услугите, испорака на услуги во реално време и борба против корупцијата. Поради оваа причина, ќе ги модернизираме владините услуги и процеси преку усвојување на современи дигитални технологии. Ќе продолжиме да ја подобруваме електронската платформа на Владата, ќе донесуваме закони кои ја спречуваат имплементацијата на електронските потписи и ќе работиме на тоа дигиталниот идентитет на граѓанинот да биде единствениот процес за идентификација на национално ниво.

Ќе ги промовираме принципите на дизајн на системи каде граѓанинот е во центарот со цел да се подобри полесниот пристап до јавните услуги.

8

ДИГИТАЛНО ЗДРАВЈЕ И БЛАГОСОСТОЈБА

Ќе го искористиме потенцијалот на технологиите во медицината, како што се телемедицината и апликациите во медицината, за да ја подобриме испораката на здравствена заштита, да промовираме превентивна нега и да ги олесниме процесите за да можат здравствените институции и пациентите ефикасно да управуваат. Ќе работиме напорно за да обезбедиме интероперабилност и безбедност на системите за здравствени податоци за да ја олесниме непрекинатата размена на податоци помеѓу пациентот и здравствената установа и да ја подобриме интеракцијата на пациентите во рамките на здравствената установа.

9

ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И ДИГИТАЛНО УПРАВУВАЊЕ

Ќе ја поттикнеме секоја институција да креира упаства, прописи и етички рамки за развој и одговорно распоредување на технологиите со посебен акцент на вештачката интелигенција, обезбедувајќи транспарентност, отчетност и праведност. Во таа насока, ќе воспоставиме програма за инвестирање во истражување и иновации за решавање на етичките и општествените импликации на вештачката интелигенција, вклучувајќи пристрасност, дискриминација и алгоритамска транспарентност.

10

ДИГИТАЛНА КУЛТУРА И КРЕАТИВНОСТ

Ќе ги поддржиме културните и креативните институции во искористувањето на дигиталните технологии за иновирање, создавање нови форми на изразување и достигнување до поширока публика. Ќе создадеме програма за промовирање на дигиталната писменост и иницијативи за зачувување на културното наследство преку нивна дигитализација.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА
ВЛЕН
план 2030

XII. ЖИВОТНА СРЕДИНА

ХИИ. ЖИВОТНА СРЕДИНА

1

ЧИСТА ЕНЕРГИЈА

Ќе дадеме приоритет на енергијата од обновливи извори, како што се соларна, ветерна и хидро, со најмало влијание врз животната средина.

За домаќинствата и малата индустрија - ќе стимулираме поставување на соларни панели на покривот.

Енергетската ефикасност ќе биде насочена - поддршка и субвенционирање на проекти кои ќе овозможат ефикасно користење на енергијата и заштита на животната средина.

2

БЕЗБЕДНОСТ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Ќе воведеме закони кои ќе ја регулираат употребата на индустриски технологии кои значително го намалуваат загадувањето и ќе престанеме да работиме со секаков вид на бизнис кој не ја зема предвид потребата од намалување на загадувањето.

Ќе ја започнеме работата на пошумување на нашите ридови и планини;

Ќе воспоставиме зелен стандард за секое урбано подрачје во нашата држава. Коефициентот на изграденост во урбаните средини не треба да биде повисок од 0,5, а остатокот ќе биде оставен за зеленило и рекреативни амбиенти.

3 ЦИВИЛНА БЕЗБЕДНОСТ

Инсталација на системи за противпожарна безбедност во сите институции, особено оние од јавното образование и здравствените услуги, но и во приватните како што се супермаркетите или трговските центри,
Инвестирање во модернизација на противпожарните единици и опрема, како и годишна обука за различни ситуации создадени од човечки или природни несреќи.

4 ДИГИТАЛНА ОДРЖЛИВОСТ И ЗЕЛЕНА ТЕХНОЛОГИЈА

Поттикнувањето на иновациите во зелената технологија и дигиталните решенија за справување со предизвиците на животната средина и промовирање на одржливиот развој е еден од главните столбови за создавање почиста и иновативна средина за граѓаните на РСМ, од таа причина ќе поттикнеме адапција на дигитални алатки и практики кои ја намалуваат потрошувачката на енергија, го минимизираат отпадот и го оптимизираат користењето на енергетските ресурси, искористувајќи ги програмите за финансирање како што се Дигитална Европа, Green Deal Fund на ЕУ и државниот буџет.

ИЗБОРНА
ПРОГРАМА

ВЛЕН

ПЛАН 2030

ЗАОКРУЖИ ГО БРОЈОТ КОЈ ВРЕДИ

6

ИЗБОРНА ПРОГРАМА

ВЛЕН

план 2030

ЗАОКРУЖИ ГО БРОЈОТ КОЈ ВРЕДИ

6